PRITARTA
Jurbarko rajono savivaldybės tarybos
2016 m. kovo 31 d. sprendimu Nr. T2-90

PATVIRTINTA
Jurbarko „Ąžuoliuko“ mokyklos direktoriaus
2016 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. T-76

JURBARKO „ĄŽUOLIUKO“ MOKYKLOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO (SI) PROGRAMA TURINYS

I.	**BENDROSIOS NUOSTATOS**	3 psl.
II.	**IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI**	9 psl.
III.	**PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI**	10 psl.
IV.	**UGDYMO TURINYS**	11 psl.
	Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	11.psl.
	Fizinis aktyvumas	13 psl.
	Emocijų suvokimas ir raiška	15 psl.
	Savireguliacija ir savikontrolė	17 psl.
	Savivoka ir savigarba	18 psl.
	Santykiai su suaugusiais	20 psl.
	Santykiai su bendraamžiais	22 psl.
	Sakytinė kalba	24 psl.
	Rašytinė kalba	27 psl.
	Aplinkos pažinimas	30 psl.
	Skaičiavimas ir matavimas	33 psl.
	Meninė raiška	36 psl.
	Estetinis suvokimas	40 psl.
	Iniciatyvumas ir atkaklumas	42 psl.
	Tyrinėjimas	44 psl.
	Problemų sprendimas	47 psl.
	Kūrybiškumas	48 psl.
	Mokėjimas mokytis	50 psl.
	Ženklai, įspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą	51 psl.
	Rekomenduojamos temos	53 psl.
V.	**UGDYMO METODAI**	54 psl.
VI.	**UGDYMO PRIEMONĖS**	57 psl.
VII.	**UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS**	58 psl.
VIII.	**NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI**	59 psl.

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Švietimo tiekėjo pavadinimas: Jurbarko „Ąžuoliuko“ mokykla (toliau tekste – Mokykla).
1.2. Teisinė forma: juridinis asmuo.
1.3. Švietimo tiekėjo grupė: neformaliojo švietimo mokykla.
1.4. Įstaigos tipas: pagrindinė mokykla
1.5. Įstaigos adresas: S. Daukanto. 9, LT-74168, Jurbarkas.
1.6. Elektroninis paštas: darzelisazuoliukas@zebra.lt
1.7. Interneto svetainės adresas: www.azuoliukas.com

1.8. Vaikai ir jų poreikiai

Įstaigoje ugdomi ankstyvojo, ikimokyklinio, priešmokyklinio amžiaus vaikai ir specialiosios lavinamosios klasės, turinčios I ir II pogrupius, mokiniai.

Mokyklą lanko 220 vaikų. Veikia 1 ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymo grupė, 6 ikimokyklinio ugdymo grupės, 3 priešmokyklinio ugdymo grupės, 1 neįgaliųjų vaikų ugdymo grupė, 1 specialioji lavinamoji klasė, turinti I ir II pogrupius. Mokykloje vaikai jaučiasi saugūs, auga sveiki, veiklūs, jiems sudarytos sąlygos gyventi pagal nusistovėjusį ritmą.

Vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos bei kompleksinių sutrikimų, integruojami į ikimokyklines ir priešmokyklines grupes. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų (mokinių) ugdymo procesas individualizuojamas, atsižvelgiama į sutrikimo pobūdį, poreikius, gebėjimus, jiems kuriamos individualios programos, jungiančios visų su jais dirbančių specialistų (logopedo, specialiojo pedagogo, gydomosios kūno kultūros mokytojo, psichologo) korekcinę pagalbą.

Įstaigos pedagogai, bendradarbiaudami su šeima, vertina individualius vaiko poreikius, tėvų lūkesčius. Planuojant bei organizuojant ugdymo procesą sudaromos galimybės esminiams vaiko poreikiams (emociniams, judėjimo, pažinimo) patenkinti, kartu su šeima sprendžiamos iškilusios problemos.

1.9. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Įstaigoje dirba 29 pedagogai. 2 vadovai, abu turi aukštąjį išsilavinimą (direktorė įgijusi II vadybinę kategoriją, direktoriaus pavaduotoja ugdymui baigusi švietimo vadybos magistro studijas).

Mokykloje dirba 5 priešmokyklinio ugdymo pedagogai (2 turi aukštąjį išsilavinimą, 3 – aukštesnįjį). Visos pedagogės, dirbančios priešmokyklinėse grupėse yra išklaususios priešmokyklinio ugdymo kvalifikacijos tobulinimo kursą .

18 pedagogų turi aukštąjį išsilavinimą, 11 - aukštesnįjį. Pedagogams talkina aukštos kvalifikacijos meninio ugdymo pedagogė, logopedė, psichologė. Specialioji pedagogė (logopedė) ir psichologė turi aukštąjį išsilavinimą. Specialiojoje lavinamojoje klasėje dirba 2 mokytojos, turinčios aukštąjį išsilavinimą, taip pat aukštąjį išsilavinimą turi gydomosios kūno kultūros mokytojas. Pedagoginių darbuotojų kaita yra maža.

1.10. Švietimo tiekėjo savitumas

FILOSOFIJA

„Vaikas - ne indas, kurį reikia užpildyti, bet žibintas, kurį reikia uždegti“.

VIZIJA

Atvira naujovėms, darni, gyva, atradimų siekianti, nuolat tobulėjanti Mokykla.

MISIJA

Ugdyti harmoningą, motyvuotą, puoselėjančią nacionalinę kultūrą,savarankišką asmenybę, gebančią integruotis visuomenėje.

Įstaiga įsikūrusi naujame mikrorajone. Išskyrus prekybos centrus, kitokių įmonių šalia nėra. Netoli Mokyklos yra dvi pagrindinės mokyklos, A. Sodeikos meno mokykla, Jurbarko rajono savivaldybės viešoji biblioteka.

Mokykloje vaikams sudarytos palankios sąlygos realizuoti save dalyvaujant įvairiuose popamokinės veiklos renginiuose. Mūsų įstaigoje veikia šokio, kyokushin karate, šachmatų studijos. Mokykloje teikiama švietimo specialistų - logopedo, specialiojo pedagogo ir psichologo pagalba. Logopedo pagalba teikiama ir vaikams, kurie nelanko ikimokyklinio ugdymo įstaigos.

Pagal sudarytą veiklos programą vaikai dalyvauja įvairiuose mūsų įstaigoje organizuojamuose renginiuose. Įstaigoje vyksta atvirų durų dienos, kurių metu teikiama metodinė-logopedinė pagalba, veikia grožinės literatūros bibliotekėlė, paruoštos skrajutės-rekomendacijos įvairiais ugdymo, auklėjimo klausimais. Gražia tradicija tapo kiekvienais metais organizuoti Šeimos dieną, kurioje dalyvauja ne tik tėveliai, bet ir seneliai. Dalyvavimas rajono verslo dienose su menine programa, respublikinėje šokių, teatro šventėje, bei respublikinėse ikimokyklinio amžiaus vaikų sporto žaidynėse - tai tik dalis mūsų įstaigos tradicijų. Mokykla bendradarbiauja su kitomis rajono, respublikos, užsienio šalių mokyklomis. Rajoninių, respublikinių, tarptautinių seminarų organizavimas padeda praplėsti pedagogų akiratį, pasidalinti darbo patirtimi.

Esame nuolatiniai respublikinių renginių ir zoninių renginių dalyviai. Mūsų Mokyklos vaikai dalyvauja šiuose respublikiniuose ir rajoniniuose renginiuose: Respublikinis vaikų ir moksleivių lietuvių liaudies kūrybos atlikėjų konkursas „Tramtatulis“; Respublikinė vaikų ir jaunimo folkloro šventė „Vieversiukas ant dirvono“; Rajoninė teatro šventė Vytauto Didžiojo vidurinėje mokykloje „Voriukas“; Rajoninė poezijos šventė „Nykštuko“ lopšelyje-darželyje ; mūsų įstaigos organizuojama rajoninė tautinė šventė „Iš tautosakos skrynelės“; Respublikinis vaikų ir moksleivių televizijos konkursas „Dainų dainelė“; Rajoninė vaikų ir moksleivių televizijos šventė „Dainų dainelė“; Rajoninė šokių šventė Vytauto Didžiojo vidurinėje mokykloje; Europos kalbų diena; Gegužės 9 d.- Europos diena;.eTwinning programos savaitė ir kt.

Turime galimybę organizuoti ekskursijas, susitikimus su rajono švietimo įstaigų ugdytiniais bei pedagogais, Jurbarko rajono sutrikusio intelekto jaunuolių darbo centro, Kukarskės senelių globos ir Smalininkų senjorų namų gyventojais.

„Ąžuoliuko“ mokykla tapo gamtosaugine mokykla. Vaikų sveikatinimas vyksta pagal Sebastijano Kneippo 5-ių sveikatinimo elementų metodiką.

Mokyklos pedagogai, organizuodami ugdymą, dažnai renkasi ne tik veiklų temas, bet dažnai ir projekto metodą. Inicijuojami projektai, atitinkantys vaikų poreikius, tėvų lūkesčius. Įgyvendinant projektus, bendradarbiauja specialistų ir pedagogų komanda, įtraukiami tėvai, socialiniai partneriai. Pasitelkiant Europos mokyklų partnerystės eTwinning, „Erasmus +“ programas, vaikams suteikiamos galimybės pažinti Europos šalių kultūros ypatumus, tradicijas, įgyti pirminius kompiuterinio raštingumo įgūdžius.

Įstaigoje sudarytos geros sąlygos naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Įrengtas metodinis kabinetas, kuriame įstaigos bendruomenės nariai gali laisvai naudotis kompiuteriais, internetu, interaktyvia lenta, spausdintuvais ir kopijuokliais. Specialistų kabinetuose ir grupėse yra kompiuteriai, kuriais naudojamasi individualiam darbui su vaikais.

1.11. Bendruomenės ypatumai (tėvų lūkesčiai)

Vienas svarbiausių Mokyklos siekių – užtikrinti sąveiką tarp auklėtojo, vaiko ir šeimos. Tėvai ir auklėtojai sukuria vaiko gyvenime erdvę, o tai, ką jis patiria joje, suteikia jo vystymuisi kryptį, lemia ugdymo kokybę. Su tėvais tariamasi dėl jų vaikų ugdymo tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį. Pedagogų tikslas įtraukti tėvus į įstaigos gyvenimą, kad jie būtų ne svečiai, o jos gyvenimo dalyviai. Tėvų dalyvavimas įstaigos gyvenime lemia vaikų pasiekimus, motyvaciją ir elgesį. Mokykla, bendraudama su šeima, siekia užtikrinti sąveiką tarp pedagogo ir tėvų, siekiant išauginti orų, smalsų, bendraujantį, sveiką, kuriantį ir sėkmingai besiugdantį vaiką.

Įstaigą lankančių vaikų ugdymosi poreikiai - ankstyvasis, ikimokyklinis, priešmokyklinis, specialusis ugdymas.

Tėvų lūkesčiai - tinkamas vaiko paruošimas mokyklai, specialiųjų poreikių mokinių savarankiškumo, bei gyvenimo įgūdžių ugdymas, atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį. Tėvams svarbu, kad vaikams būtų suteiktos galimybės išreikšti save dalyvaujant įvairioje meninėje veikloje (dailė, šokis, muzika), mikrorajone gyvenantiems ir nelankantiems įstaigos vaikams būtų galimybė dalyvauti įstaigoje organizuojamuose renginiuose, šventėse, pramogose, įstaigoje vaikas būtų saugus. Beveik visi vaikų tėvai yra lietuviai, puoselėjantys lietuviškas tradicijas, todėl įstaigoje tradiciškai švenčiamos tautinės šventės: Kaziuko mugė, Užgavėnės, Žemės diena, Velykos, Motinos diena, Derliaus šventė, Kalėdinės šventės. Vis svarbesnę vietą vaikų ugdyme pradeda užimti Mokyklos gamtosauginė veikla.

1.12. Regiono ypatumai

Jurbarko kraštas turtingas tradicijomis, papročiais, gražia gamta, savo istorija, muziejais, žymiais žmonėmis. Regiono ypatumai - Jurbarko regionas didžiuojasi Panemunės, Raudonės, Vytėnų

pilimis, vaizdingomis Nemuno pakrantėmis, Žemaičių krašto tradicijų puoselėjimu organizuojant bei dalyvaujant zoniniuose, rajoniniuose folkloro, kapelijų renginiuose: „Pamituvio armonika“, „Vieversiukas ant dirvono“, „Panemunių žiedai“, Jurbarko miesto ir Verslo dienos.

1.13. Vaiko ugdymo samprata

Ikimokyklinio ugdymo dėmesio centre yra vaikas ir jo ugdymasis. Remiantis Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, kiekvienas vaikas pripažįstamas kaip unikali, besikeičianti, aktyvi individualybė. Jis žaidžia, kaupia patirtį, greitai mokosi, turi savitą pasaulio matymą, kuria savo vertybes. Puoselėjamas vaiko orumas, pripažįstama vaiko nuomonė, jo teisė rinktis, spręsti, tartis. Vaiko ugdymosi procesas grindžiamas socialinio teisingumo, lygiavertiškumo, tolerancijos vertybėmis. Laikomasi nuostatos, kad vaikas ugdomas ir ugdosi per visą buvimo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dieną,

Ikimokyklinio ugdymo šerdis yra vaiko gerovė, visuminis ugdymasis, aktyvus, autentiškas, patirtinis jo dalyvavimas ugdymo procese. Ikimokyklinio ugdymo programa remiasi konstruktyvistine filosofine ugdymo kryptimi. Vaikai aktyviai mokosi, pažįsta pasaulį praktiškai bandydami, tyrinėdami, kurdami, spręsdami kasdienines problemas ir taip parodo savo sukauptą patirtį.

Svarbus suaugusiojo – kaip pagalbininko ir tarpininko – vaidmuo. Pedagogas turi stebėti vaiko pasaulį, aktyviai atsiliepti į vaiko iniciatyvą, neriboti saviraiškos galimybių, leisti jam būti smalsiam ir veikliam, tokiu būdu užtikrinti tolesnę jo gebėjimų ir asmenybės plėtrą. Pedagogas privalo parūpinti reikiamų priemonių, medžiagų, teikti paramą, netiesiogiai vadovauti ir skatinti domėjimąsi, kad vaiko išmokimo galimybės būtų kuo didesnės (P.A.Coughlin, kt., 1997). Ugdomoji aplinka keičiama, atsižvelgiant į vaikų iniciatyvas, poreikius, ji skatina eksperimentuoti, bandyti, atrasti, daryti savo išvadas. Ugdymo erdvė griežtai neapibrėžta, ją lemia ugdymo tikslai ir uždaviniai.

Organizuojant ugdymo procesą svarbi įvairovė: ugdymo(si) metodų, priemonių, natūralių, vaiko prigimtį atitinkančių būdų, aplinkos nuolatinis keitimas, tobulinimas, sąlygų sudarymas vaikų spontaniškai veiklai. Svarbu į vaikų ugdymo procesą įtraukti tėvus, bendruomenės narius, reflektuoti kiekvieno vaiko ugdymosi pasiekimus ir dalyvavimą ugdymo procese.

1.14. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą vadovaujantis strateginiais švietimo dokumentais

Ikimokyklinio ugdymo programa vadovaujasi „Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva - 2030“ išskirtomis svarbiausiomis vertybėmis: atvirumu, kūrybiškumu, atsakomybe. „...strategija siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Tokios asmenybės skatins pažangos procesus ir lems teigiamus pokyčius visose visuomenės gyvenimo srityse.“ (Žin., 2012-05-30, Nr.61-3050). Vertybių ugdymas yra neatsiejama visapusiškos asmenybės formavimo dalis. Vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą,

svarbu jam padėti išsiugdyti svarbiausius, esminius gebėjimus bei vertybines nuostatas, padedančias ateityje susirasti savo vietą kintančiame pasaulyje, sėkmingai jame darbuotis ir veikti, gerai jaustis ir būti laimingam. Vertybių perėmimo ir perdavimo procese svarbus vaidmuo tenka pedagogui, kuris savo pavyzdžiu, siūloma veikla, sukurta ugdomąja aplinka formuoja vaikui svarbiausias vertybes.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įsakymu Nr. I-983) „garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais“ (12 straipsnis), taip pat „vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę“ (13 straipsnis). Šios teisės labai svarbios ugdymo procese, nes vaikas tampa aktyvus ugdymo proceso dalyvis ir kūrėjas. Pedagogas ugdo komunikavimo kompetencijos nuostatas, kad vaikai gebėtų tinkamai bendrauti su suaugusiais bei bendraamžiais.

Ugdymo procese svarbi parama ir pagalba šeimai, siekiant pedagogų ir tėvų bendro tikslo – visuminio vaiko ugdymo. Jau ikimokyklinėje įstaigoje svarbu stiprinti šeimos funkcionalumą, vykdant priklausomybių, smurto, seksualinės prievartos, socialinės atskirties, savižudybių, psichinių ir fizinių sutrikimų bei ligų prevenciją. „Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa“ (2007 m.) akcentuoja brandžios, besirengiančios šeimos gyvenimui asmenybės ugdymą.

Sveiko gyvenimo būdo propagavimas ir vaikų teisinis švietimas - svarbios valstybės socialinės politikos ir veiklos kryptys, kaip pabrėžiama Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996 m.), kuriame taip pat ginama „vaiko teisė būti sveikam“ (8 straipsnis). Siekiant „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos“ (2006 m.) tikslo – ugdyti asmenį, motyvuotą sveikai gyventi, nevartoti alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, įstaigoje kuriama saugi ir sveika ugdymosi ir socializacijos aplinka, formuojanti sveikos gyvensenos įgūdžius, vaikų psichologinį atsparumą žalingiems aplinkos veiksniams.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011 m.) švietimui keliamą tikslą „perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą“, įstaigoje puoselėjamos tautinės tradicijos, švenčiamos etnokultūrinės šventės. Supažindinant vaikus su Europos šalių kultūra, tradicijomis, bendradarbiaujama su užsienio šalių pedagogais, vykdomi bendri projektai.

Specialiųjų poreikių vaikams pagalba teikiama remiantis Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. V-1795 „Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi

poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Atsižvelgiant į vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius ir tėvų lūkesčius, vaikai ugdomi specialiosios paskirties grupėse arba integruojami į bendrojo ugdymo grupes, teikiant kvalifikuotą pedagoginę, psichologinę bei socialinę pagalbą, siekiant asmens integracijos į šiuolaikinės visuomenės gyvenimą. Vaikams, turintiems labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, kuriamos individualios ugdymo programos, bendradarbiaujant su vaiką ugdančiais pedagogais. Laikomasi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 16 straipsnyje numatytomis vaiko teisėmis nepatirti „savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą“, surinkta informacija apie vaiką, jo aplinką naudojama, laikantis konfidencialumo principo.

1.15. Perspektyva

Ikimokyklinio ugdymo programą planuojama atnaujinti po penkerių metų. Programos vykdymo laikotarpiu bus vertinamas programoje iškeltų uždavinių įgyvendinimas, jos atitikimas vaikų ir tėvų poreikius, pritaikymas praktikoje. Numatomi vertinimo šaltiniai: įstaigos veiklą reglamentuojantys dokumentai, projektai, tyrimų medžiaga, panaudojant šiuos vertinimo metodus: dokumentų analizė, tėvų, pedagogų anketinė apklausa, stebėjimas, pokalbis, diskusija.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Humaniškumo – gerbti vaiką kaip asmenybę, padėti vaikui tenkinti prigimtinius, socialinius, pažintinius poreikius.

Vaiko lygių galimybių ir skirtumų gerbimo – sudaryti vienodas ugdymo(si) galimybes visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų rasės, lyties, socialinės, ekonominės padėties. Gerbti vaikų skirtumus, būti atviriems specialiųjų poreikių turintiems vaikams, pritaikyti ugdymo turinį, aplinką, atsižvelgiant į vaiko galimybes.

Integralumo – ugdymo turinys visuminis, apima visų vaiko kompetencijų ugdymą.

Individualizavimo – vaikų ugdymo procesas individualizuojamas, atsižvelgiant į vaikų gebėjimus, patirtį, skirtingus pasaulio pažinimo būdus. Ypatingas dėmesys skiriamas specifinių problemų turintiems vaikams - raidos sutrikimų, gabiems, socialiai ir pedagogiškai apleistiems vaikams.

Lankstumo – įstaigos veikla planuojama ir organizuojama, atsižvelgiant į išorės veiksnius, tėvų poreikius, pageidavimus. Ugdymo procesas lankstus, koreguojamas pagal aplinkybes. Ugdymo procese taikomos inovacijos: netradicinių ugdymo sistemų – Valdorfo pedagogikos elementai (šventės), Reggio Emilia ugdymo elementai (aplinkos kūrimas, naudojami šviesos stalai), Sebastijano Kneippo sveikatinimo metodas, projektinė veikla.

Bendradarbiavimo – bendravimas su šeima grindžiamas abipuse pagarba ir supratimu, remiamasi ugdymo šeimoje tradicijomis. Šeima ir pedagogai yra partneriai vaiko ugdymo procese: derinami lūkesčiai, siekiama vaiko ugdymo vientisumo, kartu sprendžiamos kylančios problemos, teikiama reikalinga pedagoginė psichologinė pagalba. Susikūrė Aktyvių tėvų klubas „Boružėlė“.

Tęstinumo – ugdymo programa sudaryta, atsižvelgiant į „Ankstyvojo ugdymo vadovą“ (2001 m.) ir „Priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą“ (2014 m.), ugdymo turinys suderintas, siekiant užtikrinti darnaus vaiko perėjimo nuo ugdymo šeimoje prie ugdymo ikimokyklinėje grupėje, nuoseklaus ugdymo tęstinumo priešmokyklinėje grupėje.

III. PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas. Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, kurti sąlygas, padedančias vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir bendraamžiais, kūrybiškumo ir savo šalies pažinimo, o taip pat mokėjimo mokytis sampratą.

Uždaviniai:

Vaikams sukurti psichologiškai ir fiziškai saugią aplinką, tenkinančią jo poreikius, padedančią adaptuotis kolektyve ir įgyti pirminius bendravimo, higienos įgūdžius.

Plėtoti individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, ekologines vertybines nuostatas, kurios leistų vaikui pažinti ir išreikšti save.

Stiprinti vaiko psichinę, fizinę ir dvasinę sveikatą, siekiant jų darnos, sudaryti sąlygas patenkinti natūralius fizinio aktyvumo ir judėjimo poreikius, ugdyti sveikos ir saugios gyvensenos įgūdžius.

Mokyti pažinti ir veikti: žaisti, kelti klausimus, tyrinėti, rinktis veiklos būdus ir priemones, samprotauti apie tai, ko išmoko, numatyti tolimesnės veiklos žingsnius, aktyviai bendradarbiaujant su šalies bei užsienio socialiniais partneriais.

Teikti kvalifikuotą korekcinę pagalbą specialiųjų poreikių vaikams, turintiems kalbos ir komunikacijos bei kitų raidos sutrikimų, padėti atsiskleisti individualiems poreikiams ir gebėjimams, sudaryti sąlygas jiems integruotis bendrojo ugdymo grupėse.

Grupėse, taikančiose Valdorfo pedagogikos, Reggio Emilia ugdymo, S. Kneippo sveikatinimo metodo elementus, puoselėti šių pedagogikų filosofiją, idėjas bei skleisti pedagogų turimą patirtį.

IV. UGDYMO TURINYS

Vaikų ugdymosi sritys

Ugdydami vaiką siekiame, kad jis augtų **orus**, **smalsus**, **bendraujantis**, **sveikas**, **kuriantis**, **sėkmingai besiugdantis**. Vadovaujantis šiais ugdymo siekiais, ugdymosi pasiekimų sritys sąlygiškai jungiamos į 6 grupes. Pasiekimų grupė „sėkmingai besiugdantis“ vaikas jungia **nuostatas ir gebėjimus**, susijusius su visomis kitomis pasiekimų sritimis.

Išskirtos ugdymosi pasiekimų sričių grupės atitinka socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninę, mokėjimo mokytis kompetencijas.

SVEIKAS VAIKAS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai – tai vaiko sveikatai saugoti ir stiprinti būtini įpročiai ir elgesys.
Vaiko asmeniniai mitybos ir valgymo įgūdžiai formuojasi vaikui mokantis pačiam valgyti, pasirenkant tai, ką jis norėtų valgyti iš jam siūlomų patiekalų, produktų, mokantis gražiai elgtis prie stalo (pasakyti „skanaus“, „ačiū“, paimti ir taisyklingai laikyti stalo įrankius, stengtis valgyti tvarkingai, gerti iš puoduko, naudotis servetėle ir pan.).
Kūno švaros ir aplinkos tvarkos įpročius vaikas ugdosi mokydamasis savarankiškai apsirengti ir nusirengti, susitvarkyti savo žaislus ir žaidimo, veiklos vietą, pratindamasis laikytis asmens higienos.
Vaiko **saugus elgesys** formuojasi suaugusiesiems mokant saugiai elgtis su vaistais, įvairiais daiktais ir priemonėmis, saugiai pereiti gatvę, padedant atpažinti artimiausioje aplinkoje pasitaikančias pavojingas ir grėsmingas saugumui situacijas.
Taisyklinga laikysena nebūna įgimta, ji formuojasi vaikui augant ir vystantis, nuo pačių pirmųjų gyvenimo metų. Vaiko raumenys yra silpni ir greitai pavargsta, ypač ilgiau būnant vienoje padėtyje (pvz., ilgai sėdint prie kompiuterio), todėl svarbu mokyti vaiką taisyklingai sėdėti, stovėti tiesiai, neįsitempus.
Kasdienio gyvenimo įgūdžių srityje vaikui ugdantis tobulėja: vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai, kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai, saugaus elgesio įgūdžiai, taisyklinga kūno laikysena.

VERTYBINĖ NUOSTATA: Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.
ESMINIS GEBĖJIMAS: Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojasi tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

VAIKO PASIEKIMAI

1–3 metai (12 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)

Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai

					laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.

	1. FIZINIS AKTYVUMAS **Fizinis aktyvumas**, judėjimas yra vienas iš svarbiausių prigimtinių vaiko poreikių, todėl būtina skatinti tiek spontanišką, tiek pedagogo tikslingai inicijuojamą vaiko fizinį aktyvumą. **Fizinis aktyvumas užtikrina stambiosios motorikos įgūdžių**, tokių kaip ėjimas, bėgimas, šokinėjimas, pusiausvyros išlaikymas judant, laipiojimas aukštyn ir žemyn, važinėjimas triratuku, dviratuku, **ugdymąsi.** **Fizinis aktyvumas skatina fizinių vaiko savybių**, tokių kaip lankstumas, vikrumas, ištvermė, greitumas, judesių koordinacija, pusiausvyra, **ugdymąsi**. **Aktyvi vaikų veikla skatina smulkiosios motorikos įgūdžių,** tokių kaip pirštų, delno, riešo, koordinuotų akių ir rankos judesių, gebėjimo naudoti piešimo, rašymo priemones, kirpti žirklėmis, **ugdymąsi.** Fizinio aktyvumo srityje vaikui ugdantis tobulėja: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės, smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų-akių koordinacija. **VERTYBINĖ NUOSTATA**: Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. Noriai, džiaugsmingai juda.

	ESMINIS GEBĖJIMAS : Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.				
VAIKO PASIEKIMAI					
1–3 metai (1-2 žingsnis)	**2–3 metai (3 žingsnis)**	**3–4 metai (4 žingsnis)**	**4–5 metai (5 žingsnis)**	**5–6 metai (6 žingsnis)**	**Brandesniems (7 žingsnis)**
Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. • Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą. Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto,	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį.	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. • Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas,	Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir

ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gaudo kamuolį.	gaudo kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	• Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). • Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.

ORUS VAIKAS

2. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Įvairias emocijas - džiaugsmą, pyktį, liūdesį, pavydą, gėdą, kaltę, meilę vaikai jaučia nuo kūdikystės.

Emocinėms būsenoms būdingas sužadinimas, kurį vaikai jaučia fiziškai - kaip energijos antplūdį arba energiją slopinantį sunkumą, dažną ar ramų širdies plakimą ir kt. Emocinėms būsenoms būdinga **išorinė išraiška,** t.y. išoriniai emocijų ženklai (šypsena, suraukti antakiai, sugniaužti kumščiai ir kt.) ir veiksmai, poelgiai, t.y. kitam pasakyti žodžiai, santūrūs ar agresyvūs veiksmai ir kt.

Emocinėms būsenoms būdinga **sąmoningas jų išgyvenimas**- bandymas susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėjimas tai išreikšti žodžiais, pasakyti kitam. Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja: susivokimas savo jausmuose ir jų pavadinimas; kitų jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos; savo jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė.

VERTYBINĖ NUOSTATA: Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais**.**

ESMINIS GEBĖJIMAS: Atpažįsta ir įvardina savo emocijas, jausmus bei jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

VAIKO PASIEKIMAI					
1–3 metai (1-2 žingsnis)	**2–3 metai (3 žingsnis)**	**3–4 metai (4 žingsnis)**	**4–5 metai (5 žingsnis)**	**5–6 metai (6 žingsnis)**	**Brandesniems (7 žingsnis)**
• Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrus nuo juo besirūpinančio	• Pradeda atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus.	• Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas,	• Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo.	• Pavadina bei apibūdina savo	• Domisi savo ir kitų emocijomis bei

suaugusiojo, ir džiaugsmą, jam sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis, atspindi kitų vaikų emocijų išraišką. • Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. • Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. • Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. • Pradeda atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda naudoti	Pradeda naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja. • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius	kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. • Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoja. • Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos.	• Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoja. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais	jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. • Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.	jausmais. • Atpažįsta ir įvardina ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. Atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus). • Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinus emocijų ir jausmų išreiškimo

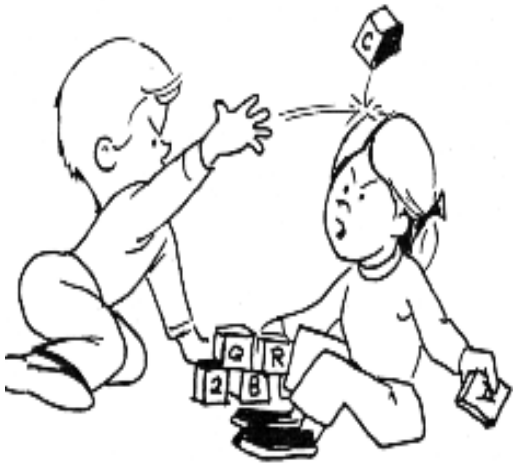

3. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vaikystėje savireguliacijai aktualūs du procesai: savikontrolė ir kontrolė.

Asmeninės vidinės kontrolės jausmas - tai jausmas, kad mes patys kontroliuojame savo gyvenimo aplinkybes.

Išorinės kontrolės jausmas – manymas, kad mūsų gyvenimą valdo tik sėkmingai ar nesėkmingai susiklosčiusi aplinkybių visuma, ar kitų veiksmai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai **iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų kontrolės, t.y. išorinės kontrolės ,**tačiau ugdydamiesi vis labiau suvokia, **kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų.**

Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas susikoncentruoti veiklai, kantriai veikti, pabaigti veiklą, gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių, gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti, kontroliuoti emocijų raišką.

VERTYBINĖ NUOSTATA: Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais**.**

ESMINIS GEBĖJIMAS: Atpažįsta ir įvardina savo emocijas, jausmus bei jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas, jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kitų norus).

VAIKO PASIEKIMAI

1–3 metai (1-2 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
Trumpam susitelkęs apžiūrinėja, klausosi, čiupinėja. • Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs,	• Atkakliai laikosi savo norų. Kartoja veiklą, kol pasiekia numatyto rezultato. • Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį,	• Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	• Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. • Ramioj situacijoj sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų	• Pavadina bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato,	• Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. • Atpažįsta ir įvardina ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis.

išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. • Pats ieško nusiraminimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.	kontroliuoti savo elgesį. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir draudimų. Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	• Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Ramioj situacijoj įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.	taikymo pasekmes. • Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.	kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. • Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus	Atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus). • Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinus emocijų ir jausmų išreiškimo 23 būdus. • Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas įvairiose situacijose.

	4.SAVIVOKA IR SAVIGARBA Vaiko savivoka ir savigarba yra svarbiausias jo asmenybinės raidos komponentas. Jį sudaro keletas pagrindinių aspektų - savivoka, savivaizdis, savigarba. **Savivoka** - tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas.

<table>
<tr><td colspan="3"> </td><td colspan="3">Savivaizdis - tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti.
Savigarba - tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai. Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja: vaiko asmeninio tapatumo jausmas; bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas; savęs vertinimas.
VERTYBINĖ NUOSTATA: Save vertina teigiamai.
ESMINIS GEBĖJIMAS: Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.</td></tr>
<tr><td colspan="6">VAIKO PASIEKIMAI</td></tr>
<tr><td>1–3 metai
(1-2 žingsnis)</td><td>2–3 metai
(3 žingsnis)</td><td>3–4 metai
(4 žingsnis)</td><td>4–5 metai
(5 žingsnis)</td><td>5–6 metai
(6 žingsnis)</td><td>Brandesniems
(7 žingsnis)</td></tr>
<tr><td>• Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą –
apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja,
liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.
• Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
• Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis.
• Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta,</td><td>• Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis.
• Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti.
• Džiaugiasi</td><td>Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas.
• Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką</td><td>• Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras/moteris (tėvelis/mamytė).
• Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. Apibūdina savo išvaizdą,
kalba apie šeimą,</td><td>• Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.
• Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes,</td><td>• Pasitiki savimi ir savo gebėjimais.
• Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), augimą, pasako,
kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia.
• Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei</td></tr>
</table>

kai suaugęs draudžia tai daryti. • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo,pagyrimo.	didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.	darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. • Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina	draugus. • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai.	(močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. • Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. • Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam.

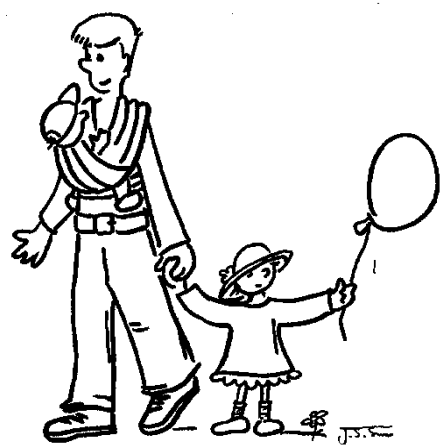

5. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS

Vaiko santykiai su suaugusiaisiais **apima šiltus artimus emocinius ryšius.**

Vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. **Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju.**Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, o tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį. Santykių su suaugusiaisiais srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti auklėtojais, abipusė pagarba, gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su auklėtojais, žinojimas kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

VERTYBINĖ NUOSTATA. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.

ESMINIS GEBĖJIMAS. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

1–3 metai (1-2 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandes niems (7 žingsnis)
Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta. • Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Akivaizdžiai parodo prieraišumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	• Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. • Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis pedagogas yra šalia jo arba matomas netoliese.	• Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. • Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklūsti,	• Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje. • Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. • Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali	• Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiaisiais. • Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiaisiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiškai. • Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus	• Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiaisiais. • Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. • Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą,

		priešintis.	priešintis suaugusiajam.	nelaimei.	išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. • Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. • Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

6. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Ikimokykliniame amžiuje vaikai mokosi užmegzti artimus ryšius su bendraamžiais. **Vaikai simpatizuoja vienas kitam.** Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kuomet vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. **Vaikai mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais.** Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrus interesus, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. **Vaikai mokosi palaikyti geranoriškus santykius** su visais grupės vaikais. Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais, gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus, gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

VERTYBINĖ NUOSTATA. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

ESMINIS GEBĖJIMAS. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

VAIKO PASIEKIMAI

1–3 metai (1-2 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
• Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. • Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors	• Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku,	• Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo	• Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia. • Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti	• Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. • Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti	• Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. • Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio

pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.	eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis	savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. • Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius.	supratimą. • Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, supranta kitų norus, derina veiksmus). • Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

BENDRAUJANTIS VAIKAS

7.SAKYTINĖ KALBA

Sakytinė kalba – tai pagrindinė **žmonių bendravimo priemonė**.
Ja išsakomi norai, reikalavimai, prašymai, emocijos, jausmai ir kt. Kalbėdamiesi gauname ir perduodame informaciją, samprotaujame, darome išvadas, žodžiai padeda įsiminti ir saugoti žinias apie pasaulį.
Vaiko sakytinė kalba – tai vaiko **klausymas ir kalbėjimas**. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas pratinasi išgirsti ir suprasti, ką sako kitas, mokosi kalbėti pats. Sakytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja: aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis, kalbėjimo atpažinimas ir supratimas, natūralus vaiko kalbėjimas su suaugusiaisiais ir vaikais apie savo patirtį ir išgyvenimus, vaiko kalbėjimas su suaugusiaisiais ir vaikais apie supančią aplinką, jos objektus, įvykius, kalbėjimas laikantis perprastų kalbos taisyklių, tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių deklamavimas, sekimas, pasakojimas.

VERTYBINĖ NUOSTATA. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

VAIKO PASIEKIMAI

1–3 metai (1-2 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
Klausymas • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta	**Klausymas** • Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į	**Klausymas** • Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba,	**Klausymas** • Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius,	**Klausymas** • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą.	**Klausymas** • Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų,

artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus. **Kalbėjimas** • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydi juos judesiu. **Klausymas** • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštukus,	kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. **Kalbėjimas** • 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais	tarmiškai. • Pradeda išklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. **Kalbėjimas** • Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. • Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas	klausosi gyvai, įrašų. • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. **Kalbėjimas** • Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bandos susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.	Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. **Kalbėjimas** • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupelei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius,	instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. • Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmišku mą. • Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją. • Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. • Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio

pasakas, pasakojimus, su dienotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. **Kalbėjimas** • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. • Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. • Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	• Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, prieveiksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštukus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo	eigą. **Kalbėjimas** • Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. • Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. • Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. • Pagal taisykles kalbasi telefonu.

				tempą, intonacijas ir kt.	• Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. • Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erzinimuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai posakius. Deklamuoja modernius eilėraščius. • Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.

8. RAŠYTINĖ KALBA

Rašytinė kalba – tai vaiko rašymas ir skaitymas.
Ji perprantama natūralioje aplinkoje, savarankiškoje paties vaiko veikloje, atsiradus ar sužadinus poreikį kažką parašyti ir perskaityti. **Rašymas prasideda pirmomis vaiko braukomomis linijomis**, taškeliais, kraigalionėmis, atsitiktinai parašytais raidžių elementais, nukopijuotomis raidėmis. **Skaitymas** ikimokyklinio amžiaus vaikui – **tai simbolių, brėžinių prasmės suvokimas,** pirmųjų trumpų žodžių ir raidžių atpažinimas ir siejimas su garsais.
Skaitymo mokymosi sėkmę lemia vaiko įgudimas klausyti ir kalbėti bei jo gyvenimiška patirtis. Kad vaikas mokytųsi skaityti, jis nuolat skatinamas papasakoti apie savo keverzones, piešinėlius, knygų iliustracijas, imituoti skaitymą, pačiam skaitinėti ir pan.
Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis, domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas, trumpų žodelių skaitymas.
VERTYBINĖ NUOSTATA. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

VAIKO PASIEKIMAI

1-3 metai (1-2 žingsnis)	2-3 metai (3 žingsnis)	3-4 metai (4 žingsnis)	4-5 metai (5 žingsnis)	5-6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
Skaitymas • Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais. **Rašymas** • Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias	**Skaitymas** • Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais	**Skaitymas** • Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius	**Skaitymas** • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius	**Skaitymas** • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį.	**Skaitymas** • Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas,

linijas. **Skaitymas** • Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. **Rašymas** • Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.	konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. **Rašymas** • Įvairiomis rašymo priemonėmis kraiglioja vertikalias ir horizontalias linijas.	(grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. **Rašymas** • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.	skaitomo teksto veikėjų bruožus. **Rašymas** • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.)	Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. **Rašymas** • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.	autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairiu šriftu parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). • Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando

					perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą). **Rašymas** • Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbeliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.

SMALSUS VAIKAS

	9. APLINKOS PAŽINIMAS Aplinkos pažinimas glaudžiai siejasi su tyrinėjimo ir mokėjimo mokytis gebėjimais.

<table>
<tr><td> </td><td colspan="6">Noras sužinoti, išmokti, suprasti, kas vyksta aplinkui, yra aplinkos pažinimo pamatas. Nereikėtų
galvoti, kad aplinkos pažinimas – tai pavadinimų, faktų ir kitos informacijos įsiminimas. Tokios žinios
bus bevertės, jeigu vaikas neišmoks mąstyti, pritaikyti to, ką sužinojo apie aplinką, pasirinkti.
Gilus aplinkos pažinimas susideda iš: domėjimosi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, noro ją tyrinėti ir pažinti; pagarbos gamtai ir gyvybei, žmonių sukurtai aplinkai, tolerancijos įvairių kultūrų, lyties, socialinių ir amžiaus grupių žmonėms; gebėjimo mąstyti, samprotauti, remiantis informacija, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitomis priemonėmis; žinių apie aplinką, jos raidą, aplinkos pažinimo būdų, savo šeimos, savęs, kaip bendruomenės nario, suvokimo, savo teisių bei pareigų žinojimo; aplinkos pažinimo būdų žinojimo bei supratimo, gebėjimo pritaikyti žinias.
Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: socialinės aplinkos pažinimas, gamtinės aplinkos pažinimas, pagarba gyvybei ir aplinkai.

VERTYBINĖ NUOSTATA. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.</td></tr>
<tr><td colspan="7">VAIKO PASIEKIMAI</td></tr>
<tr><td>1–3 metai
(1-2žingsnis)</td><td>2–3 metai
(3
žingsnis)</td><td>3–4 metai
(4 žingsnis)</td><td>4–5 metai
(5 žingsnis)</td><td>5–6 metai
(6 žingsnis)</td><td colspan="2">Brandesniems
(7 žingsnis)</td></tr>
<tr><td>• Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus.
• Reaguoja į skirtingus vaizdus,</td><td>• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausio je aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo,</td><td>• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.).
• Pasako</td><td>Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas.
• Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės</td><td>• Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą.
• Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.
• Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas,</td><td colspan="2">• Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių
augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.).
• Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi</td></tr>
</table>

paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. • Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius,	pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos	įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pradeda jausti prieraišumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės	sausumoje ar vandenyje. • Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. • Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. • Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. • Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. • Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. • Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių. • Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. • Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. • Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. • Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja.

		skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).	objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas.	• Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus. • Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. • Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. • Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. • Bando prisiimti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.

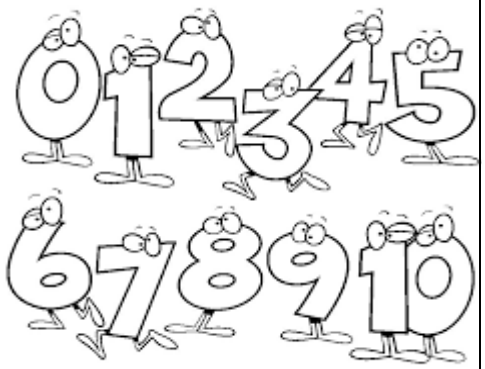

10. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Pažinimo procesas neatsiejamas nuo sąvokų, jų ryšių, sąvokų struktūrų suvokimo, mat mūsų smegenys nuolat ieško, kaip palyginti, susisteminti, apibendrinti mus pasiekiančią informaciją. **Skaičiavimas** – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus vartojimas kiekiui nusakyti (kiek?); skaičiaus vartojimas numeruoti (kelintas?); simboliai, vartojami skaičiams pažymėti.

Vaiko pažintinė raida neatsiejama nuo vis besiplečiančio jo suvokimo apie daiktų panašumus ir skirtumus.

Komponente **matavimas** išskiriami tokie aspektai: vaiko pažintis su paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis; daikto dydžio, dydžių santykio suvokimas; vis gerėjantis vaiko orientavimasis laike ir erdvėje.

Skaičiavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį, gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas.

Matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą, gebėjimas matuoti; daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas; laiko

<table>
<tr><td> 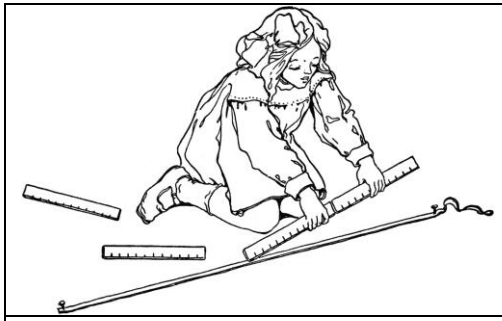 </td><td colspan="5">tėkmės suvokimas.
VERTYBINĖ NUOSTATA. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas.
Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.</td></tr>
<tr><td colspan="6">VAIKO PASIEKIMAI</td></tr>
<tr><td>–13 metai
(1-2 žingsnis)</td><td>2–3 metai
(3 žingsnis)</td><td>3–4 metai
(4 žingsnis)</td><td>4–5 metai
(5 žingsnis)</td><td>5–6 metai
(6 žingsnis)</td><td>Brandesniems
(7 žingsnis)</td></tr>
<tr><td>Skaičiavimas
• Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).
Matavimas
• Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
Skaičiavimas</td><td>Skaičiavimas
• Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą.
• Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.
Matavimas
• Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.
• Supranta, kad</td><td>Skaičiavimas
• Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.
• Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).
Matavimas
• Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos</td><td>Skaičiavimas
• Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau?
• Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius</td><td>Skaičiavimas
• Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.
• Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas</td><td>Skaičiavimas
• Pradeda suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradeda suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan.
• Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz.,</td></tr>
</table>

• Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). **Matavimas** • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).	bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis –trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. • Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. • Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus	skaitvardžius. **Matavimas** • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. • Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai. • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir	su 2–3 pasikartojančiais elementais. **Matavimas** • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų	pagal spalvos intensyvumą). **Matavimas** • Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradeda suprasti, kad tas pats

		jiems požymius.	pan. • Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.	daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. • Pradeda suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“). • Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai

					(pvz., laukujos durys, sodas). Žaisdamas naudojasi vis didesne erdve.

KURIANTIS VAIKAS

11. MENINĖ RAIŠKA

Vaiko meninė raiška – tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų **patirties reiškimas ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis**: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima muziką, šokį, vaidybą ir vizualinę raišką.

Muzika – tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant.

Šokis – tai vaiko raiška judesiu šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai
kuriant trumpas judesių, nesusijusių su šokio žanru, sekas.

Vaidyba – tai veikėjo vaizdavimas improvizuotais savo paties ar lėlės (žaislo) judesiais, veiksmais, žodžiais, balso intonacijomis, veido mimika. Kiekvienas vaikas vaidindamas-vaizduodamas reiškia savo požiūrį ir supratimą.

Vizualinė raiška – tai vaiko raiška vaizdų kalba tapant, liejant akvarele, piešiant tradicinėmis ir
skaitmeninėmis priemonėmis, lipdant, konstruojant, aplikuojant, spauduojant, lankstant, karpant ir kt.

Meninės raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja: emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais, meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas,

VERTYBINĖ NUOSTATA. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

ESMINIS GEBĖJIMAS. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje. meninė kūryba ir improvizacija.

VAIKO PASIEKIMAI

1–3 metai (1-2 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)

Muzika, šokis • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles.	**Muzika** • Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. •	**Muzika** • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais,	**Muzika** • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos,	**Muzika** • Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti	**Muzika** • Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. • Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. • Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklytėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai,taisyklingai sėdi,

Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu. Žaidinimai, vaidyba • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). Vizualinė raiška	Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Šokis • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką. Žaidimai, vaidyba • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto	jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Šokis • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. Žaidimai, vaidyba • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose	savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreikšdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). Vaidyba • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu,	ir baigti kūrinėlį. • Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. Šokis • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukš- tai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. Vaidyba • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus	laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. • Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. Šokis • Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. • Kuria natūralių judesių trumpą šokį, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją). Vaidyba • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją,

• Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto. Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus,	elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. Vizualinė raiška • Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne	rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. Vizualinė raiška • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliavimu, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis	monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. Vizualinė raiška • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir	pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vizualinė raiška • Detalesniais, įtaigiais dailės darbeliais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės	bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles. Vizualinė raiška • Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus

maigo tešlą).	rezultatu.	priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. • Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.

12. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vaiko estetinis suvokimas – tai gebėjimas suvokti, pajausti ir reflektuoti estetinius potyrius, kurie kyla matant ir jaučiant aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrinių, savo ir kitų kūrybos grožį.
Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta; jautrumas grožiui, meno raiškos priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikos garsams ir kt.); jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais.
VERTYBINĖ NUOSTATA. Domisi, gėrisi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos
ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

VAIKO PASIEKIMAI

1–3 metai (1-2 žingsnis)	2–3 metai (3 žingsnis)	3–4 metai (4 žingsnis)	4–5 metai (5 žingsnis)	5–6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
• Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	• Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį,	• Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar	• Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus,	• Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą,	• Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. • Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus

• Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. • Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. • Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti

					ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.

SĖKMINGAI BESIUGDANTIS VAIKAS

13. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Iniciatyvumas apibūdinamas kaip smalsumas, **domėjimasis nauja informacija bei veikla**, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti.

Atkaklumas yra **gebėjimas** gana **ilgą laiką** amžiaus galimybių ribose nepalikti atliekamos veiklos.

Tai yra ilgalaikio dėmesingumo išlaikymas, gebėjimas išsaugoti svarbią informaciją bei idėjas atmintyje, kurias ateityje vaikas gali panaudoti įvairiose veiklose ir situacijose, nepasimesti nesėkmės situacijoje, didelėmis pastangomis pasiekti sėkmės. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslų.

Iniciatyvumo ir atkaklumo srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas pačiam susirasti veiklą ir ją turiningai plėtoti, gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą, susikoncentruoti ir išradingai ją plėtoti, gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo.

VERTYBINĖ NUOSTATA. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

ESMINIS GEBĖJIMAS. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

VAIKO PASIEKIMAI

1-3 metai (1-2 žingsnis)	2-3 metai (3 žingsnis)	3-4 metai (4 žingsnis)	4-5 metai (5 žingsnis)	5-6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. • Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus,	• Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupelei ar	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam	• Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su

„taip“ arba „ne“. Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. • Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. • Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupelei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupelei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. •Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	suaugusiaisi ais. • Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. • Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. • Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. • Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

14. TYRINĖJIMAS

Tyrinėjimas – tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, **ieškant informacijos** įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą.

Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas, pvz., kai išardome ir sudedame kitaip, kai tirpiname, šildome, šaldome medžiagas, kai sodiname augalus ir stebime, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan.

Tyrinėjimas apibūdinamas kaip**: smalsumas,** domėjimasis, noras pažinti, išsiaiškinti kas ir kodėl vyksta; **gebėjimai kelti problemas**, klausimus ir tyrinėjimo tikslus, numatyti (spėti) laukiamus tyrinėjimo rezultatus; **gebėjimas numatyti** kaip tyrinės ir pasirinkti priemones; **gebėjimas apmąstyti** tyrinėjimo rezultatus, juos aptarti ir padaryti išvadas; tyrinėjimo žingsnių, saugaus tyrinėjimo taisyklių žinojimas ir supratimas.

Tyrinėjimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis supančia aplinka, tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais, atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

VERTYBINĖ NUOSTATA. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

ESMINIS GEBĖJIMAS. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

VAIKO PASIEKIMAI

1-3 metai (1-2 žingsnis)	2-3 metai (3 žingsnis)	3-4 metai (4 žingsnis)	4-5 metai (5 žingsnis)	5-6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar	• Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. • Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti,

dalyvauti (mimika, judesiai, garsai). Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).	medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. • Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). • Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobilųjį telefoną, fotoaparatą ir kt.). • Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. • Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja. Projektuoja, modeliuoja. • Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria,

					kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. • Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje.

15. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Problemų sprendimas – **tai gebėjimas** suprasti, įvertinti, interpretuoti ir **pritaikyti žinias** iššūkių,
sudėtingų užduočių ar **sunkumų sprendimui**. Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai: problemos nustatymas ir įvardijimas (aš negaliu padaryti to ir to, nežinau, kaip padaryti tai ir tai), įvairių sprendimų ar išeičių paieška, vieno kurio nors sprendimo pasirinkimas ir išbandymas, įvertinimas, kas iš to išėjo, kokios pasekmės.
Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: problemų atpažinimas, įžvelgimas, sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas, mokymasis įveikti nesėkmes.
VERTYBINĖ NUOSTATA. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

VAIKO PASIEKIMAI					
1–3 metai (1-2 žingsnis)	**2–3 metai (3 žingsnis)**	**3–4 metai (4 žingsnis)**	**4–5 metai (5 žingsnis)**	**5–6 metai (6 žingsnis)**	**Brandesniems (7 žingsnis)**
Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.	• Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	• Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	• Atpažįsta, su kokiu sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	• Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. • Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. • Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats

					kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.

16. KŪRYBIŠKUMAS

Kūrybiškumas suprantamas kaip **asmenybės savybė**, susijusi su gebėjimu **atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta**.
Kūrybiškumui ugdyti būtina saugi, vaiko saviraišką skatinanti aplinka. Kūrybiškumo srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais; gebėjimas įžvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti; gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti; drąsa veikti, daryti savaip.
VERTYBINĖ NUOSTATA. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos,
siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

VAIKO PASIEKIMAI

1-3 metai (1-2 žingsnis)	2-3 metai (3 žingsnis)	3-4 metai (4 žingsnis)	4-5 metai (5 žingsnis)	5-6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)
Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus. Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama,	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas,	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja,	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių,	Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. • Įžvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. • Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine

ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.	skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	judėdamas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. • Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

17. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Mokėjimas mokytis ikimokykliniame amžiuje suprantamas kaip noras ko nors išmokti ir atkaklus to tikslo siekimas.
Tai **gebėjimas išsikelti** mokymosi ar kitos veiklos **tikslus,** planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus veikimo būdus, apmąstyti, kaip sekėsi ir kokie veiklos ar mokymosi rezultatai, kokie tolesni tikslai.
Mokėjimo mokytis srityje vaikui ugdantis tobulėja: numatymas, ko nori išmokti, aktyvus mokymasis, gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.
VERTYBINĖ NUOSTATA. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.
ESMINIS GEBĖJIMAS. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

VAIKO PASIEKIMAI

1-3 metai (1-2 žingsnis)	2-3 metai (3 žingsnis)	3-4 metai (4 žingsnis)	4-5 metai (5 žingsnis)	5-6 metai (6 žingsnis)	Brandesniems (7 žingsnis)

Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais. Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	• Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ko išmoko.	• Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	• Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	• Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir spręsdamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinynuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	• Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. • Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. • Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. • Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. • Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. • Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Ženklais, įspėjančiais apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą, vadinami saviti vaiko veiklos būdai žaidžiant, tyrinėjant aplinką, bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiaisiais ir pan., kurie liudija apie vaikui iškylančius ugdymosi sunkumus. Jie informuoja pedagogą ir tėvus (globėjus) apie būtinumą atidžiau stebėti vaiko veiklas, bendravimą ir ieškoti metodų, kurie padėtų vaikui išsiugdyti jo galimybes atitinkančius gebėjimus.

Vadovaujantis įprastos raidos vaikui būdingų pasiekimų amžiaus tarpsniuose aprašymu, atkreipiamas dėmesys į ugdymosi skirtumus: gebėjimų stoką, neįprastą elgesį ar emocijas, kurios gali reikšti pedagogo arba specialistų pagalbos poreikį. Susirūpinimą keliančių ženklų aprašymai padės pedagogui kuo anksčiau pastebėti sunkumų patiriančius vaikus, ypač tais atvejais, kai vaikui nėra arba dar nėra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, paskatins bendradarbiauti su švietimo pagalbos specialistais arba kreiptis į Vaiko gerovės komisiją dėl išsamaus vaiko ugdymosi poreikių įvertinimo.

1,5 metai	2 metai	3 metai	4 metai	5 metai	6 metai
• Savarankiškai nevaikšto. • Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną. • Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi. • Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių. • Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija.	Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių. • Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių. • Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašau paduoti kaladėlę“). • Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas	• Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (įsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais. • Nerangiai manipuliuoja smulkias daiktais. • Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“). • Kalbėdamas nevartoja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“). • Nesidomi kitais vaikais. • Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose.	• Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. • Sunkiai vykdo žodinius nurodymus. • Kalba neaiški ir ją sunku suprasti. • Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvų elgesį. • Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai	• Juda nerangiai: klumpa, griūva, neišlaiko pusiausvyros ir pan. • Nerangiai naudojasi pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais. • Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai. • Pernelyg drovus, baukštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos). • Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų. • Lyginant su kitais vaikais, lengvai	Sunkiai eina ištisine linija. • Nelipa laiptais. • Paklaustas nepasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna). • Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų („... taip kaip tėvelis“, „... taip kaip mamytė“). • Nesuranda sau užsiėmimų. • Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją pereidamas, nesisaugo

• Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso. • Blogai girdi ar mato.	atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą. • „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dviejų žodžių junginiais. • Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų. • Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu su mama). • Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas. • Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi. • Blogai girdi ar mato.	• Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko. • Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko. • Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos). • Blogai girdi ar mato.	šie nori išeiti. • Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas. • Žaisdamas grupiniame žaidime vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems nesilaiko taisyklių. • Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų). • Negeba įvykdyti dviejų veiksmų nurodymo (pvz., „Prašau paimti puoduką ir pastatyti ant stalo)“. • Nesudeda paveikslėlio iš 2 dalių. • Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį. • Blogai girdi ar mato.	išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį. • Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų nesijungia. • Negali susieti paprastų pavienių įvykių (nesuvokia priežasties-pasekmės ryšio). • Nekalba sudėtiniais sakiniais. • Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškios tarties ar netaisyklingos gramatinės struktūros. • Sunkiai supranta ir įsimena sąvokas. • Visai nevartoja apibendrinamųjų žodžių („žaislai“, „gyvuliukai“). • Nesuvokia priežasties ir pasekmės ryšio: neatsako į klausimą „kodėl“ apie nesudėtingus įvykius. • Nesudeda paveikslėlio iš 3–4 dalių. • Blogai mato ar girdi.	atvažiuojančio transporto). • Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį. • Nepasako savaitės dienų, nors buvo to mokomas. • Nenusako paprastų veiksmų sekos. • Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis). • Negeba papasakoti paprastų kasdienių įvykių. • Blogai girdi ar mato.

REKOMENDUOJAMOS TEMOS

Ruduo

„Mano naujoji grupė, nauji draugai“, „Mano vasarėlė“, Aš tarp draugų“, „Mano kelias iki darželio“, „Aš saugus, kai žinau“, „Aš mergytė, aš berniukas“ „Aš ir mano šeima“, „Mano

mylimiausias žaislas“, „Turim lėlę, mašinėlę, šen, pažaiskime kartu“, „Ką aš žinau apie rudenines gėles?“, „Nuspalvinsiu rudeninį lapą“, „Surinksiu sodo gėrybes“, „Valgau daržoves-skanu ir sveika“, „Rudenėlio dovanos vaikučių sveikatai“, „Eisiu duonelės keliu“, „Mano pintinėlė pilna baravykų“, „Rudens darbai“, „Rudeninė daržovių kraitelė“, „Duonytės riekelė ant mūsų stalo“, „Duonytės pasakojimas“, „Rudenėlio belaukiant“, „Ką žada oras?“, „Miško karalystės valdovas“, „Ką slepia miškas?“, „Medžio dovanos žmogui“, „Paukščiai rudenį“, „Paukštelius palydint“, „Gyvūnai mieste ir kaime“, „Miško žvėrelių šeimynėlė“, „Rudenėlio spalvos po mano kojom“ „Paskaičiuokim, pagalvokim“, „Ką žinosi ant pečių nenešiosi“, „Saugau save ir draugą“, „Aš jau didelis- pats galiu“, „Kelionė į kaimą“, „Pakeliaukim su vandens lašeliu“, „Žiba vėlinių žvakelė“, „Diena-naktis“, „Mano dienelė“, „Metų laikai“, „Dvylika brolių mėnesių“, „Mūsų gimtadieniai“, „Ką žada oras?“, „Aš noriu viską išmatuoti“, „Vieni auga, kiti sensta“, „Žemė ir dangus“, „Baltų dantukų šypsenėlė“.

Žiema

„Adventas“, „Ir mažoj širdelėj daug gerumo telpa“, „Saulė motinėlė, Mėnuo tėvužėlis“, „Žiemos malonumai ir pavojai“, „Žiemos linksmybės“, „Mano ilgi žiemos vakarai“, „Pasakėlę tau seku, kad miegelis būt saldesnis“, „Kalėdų seneli, ateiki greičiau“, „Dovanų dienelės“, „Kalėdų tradicijos ir papročiai“, „Sudie, eglute“(Trys Karaliai), „Gal žinai, kas miške gyvena?“, „Man patinka naminiai gyvūnėliai“, „Globoju paukštelius ir miško žvėrelius“, , „Miškas žiemą“, , „Atspaudai ant balto sniego“, „Kad paukšteliai ir žvėreliai neliūdėtų“, „Kaip aš rengsiuos žiemą“, „Stebuklingas šalčio teptukas“, „Mano gimtasis miestas“, „Mažoj širdelėj visa Lietuva“, „Mano kaimynai“, „Namai, namučiai“, „Aš dar mažas, dar be ūsų, žmonės klausia, kuo aš būsiu“, „Žiema, žiema bėk iš kiemo“, „Kepsiu blynus, varysiu žiemą iš kiemo“, „Kas mumis rūpinasi darželyje“, „Šeimoje saugus ir mylimas“, „Kūrybinės raiškos savaitė“, „Muzikos ir meno šalyje“, „Skaičiukų ratukas“, „Laukiu pavasario“.

Pavasaris

„Ankstyvo pavasario požymiai“, „Gyvybės atbudimo pajauta“, „Kaziuko mugė“, „Pirksiu riestainėlį“, „Kas pirks, kas parduos, kas už dyką atiduos“, „Ką mėgsti veikti?“, „„Parskrido paukšteliai“,“Sugrįžo paukšteliai“, „Paukštelių rūpestėliai“, „Mane džiugina paukštelių garsai“, „Sulaukiau gandro“, „Kas raguoti, plunksnuoti, šeriuoti“, „Marginsiu kiaušinį“, „Kepurę laikau, margčio prašau“, „Margutį rankytėj laikau“, „Kraitelę laikau, margučių prašau“, „Rid rid margi margučiai“, „Gamta-mūsų namai“, „Žemė gyvybės nešėja“, „Kas naujo mano mieste?“, „Sutvarkysim savo kiemą“, „Važiuojam, skrendam, plaukiam“, „Saulutė budina sodus“, „Vabaliukų pasaulyje“, „Žiedų žiedai nuklojo pievas“, „Žalios pievos, daug gėlių“, „Iš kur ateina pasakos“, „Seku, seku pasaką“, „Mes - mažieji aktoriai“, „Svečiuojamės pasakų karalystėje“, „Teatrų šventė“, „Mano vaizduotės pasaulis“, „Žaidžiame teatrą“, „Aš saugus namuose“, „Kur dirba mūsų tėveliai?“, „Kuo užaugęs būsiu?“, „Aš pasaulyje ne vienas“, „Pavasario žiedai mano mamytei“, „Mano mamytė pati geriausia“, „Mano mamytė-pavasario saulytė“, „Pas močiutę kaime“, „Mano šeima“, „Graži mūsų šeimynėlė“, „Noriu būti kaip mama, noriu būti toks, kaip tėtis“, „Aš saugus gatvėje“, „Mano mašinėlės man labai patinka“, „Gatvėj būsi atsargus, sveikas grįši į namus“, „Smagu sportuot kartu“, „Judam krutam - sveiki esam“, „Būk švarus – būsi sveikas“, „Noriu būti visad sveikas“, „Viską turėsi, jei netingėsi“, „Vanduo ir aš“, „Vandens lašelio kelionė“, „Tekėk, upeliuk“, „Sutvarkysim savo kiemą“, „Ekologija. Švarinkime Lietuvėlę“, „Gerumo niekad nebūna per daug“, „Šilti jausmai baltais žiedeliais sninga“, „Mano knygelės“, „Mus kalbina knygos lapeliai“, „Baltos lankos, juodos avys, kas išmano, tas jas gano“, „Tau, vaikuti, dovanoju žodį šimtaaidį“, „Mano diena nuo ryto iki vakaro“, „Kuo vilioja parduotuvės?“, „Daktaras Aiskauda“, „Debesys ir lietus“, „Koks oras tau patinka“, „Aš skaičiuoju“.

Vasara: „Renku vaistažoles“, „Vasarėlė dovanoja mums po gėlę“, „Aš pievoje“, „Tėvo diena“, „Vasaros spalvų kilimuos“, „Žaidimų dienelės“, „Vasarėlės džiaugsmai ir rūpestėliai“, „Vasaros

pramogos ir žaidimai“, „Basomis per pievelę“, „Vasaros darbeliai“, „Jie gyvena vandenyje“, „Kur keliauji debesėli?“, „Mirksi gatvėje trys spalvotos akys“, „Aš sportuoju“, „Palenktyniausiu su vėju“, „Aš dailininkas“, „Visad madingas“, „Mane sušildys saulutė“, „Suskaičiuosiu boružėlės taškelius“, „Aš ir pievos gyventojai“, „Linksmos kojytės“, „Iškylaujame, išdykaujame“, „Aš skubu, važiuoju, bėgu“, „Grok, žiogeli, smuikeliu“, „Smėlio pilys nematytos“, „Pastatysiu smėlio pilį“, „Mano fantazijų pasaulis“, „Lik sveika, vasarėle“.

V. UGDYMO METODAI

Vaikų gebėjimų ugdymo(si) pagrindinis metodas –žaidimas. Todėl kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si). Pavyzdžiai pateikti lentelėje.

Aktyvūs ugdymo metodai	Metodo paskirtis	Metodo turinys
„Minčių lietus“	Mąstymo įgūdžių ugdymui(si), naujoms idėjoms generuoti.	Auklėtoja paragina vaikus vardyti kuo daugiau galimų atsakymų į pateiktą klausimą. Svarbu, kad vaikai kalbėtų po vieną, aktyviai klausytųsi vieni kitų, nekritikuotų. Auklėtoja gali vaikų mintis užrašyti.
„Svečias“	Dėmesio sutelkimui, ugdymosi motyvacijos sužadinimui.	Pas vaikus į grupę ateina lėlė (meškutis, drambliukas ar pan.) arba pati auklėtoja persirengusi kokiu nors personažu. Svečias dalyvauja įvairioje veikloje kartu su vaikais.
„Paslapčių dėžutė“	Pojūčių, vaizduotės lavinimui(si)	Į dėžutę (pintinėlę, maišelį) įdedami įvairūs daiktai. Vaikai traukia vieną iš jų ir nežiūrėdami, tik liesdami, turi atspėti ką ištraukė, apibūdinti daiktą, surasti tokį patį daiktą ant stalo.
„Kamuoliukas“	Kalbėjimo ir klausymo įgūdžių lavinimui(si).	Vaikai sėdi bendrame rate. Kalba tik tas, kuris turi kamuoliuką. Kiti vaikai klauso.
„Muzikinis skambutis“	Dienos ritmo suvokimui bei savo veiklos planavimui.	Vaikai ir auklėtoja išsirenka jiems patinkančią dainelę ar klasikinį kūrinį. Ryte, vaikai išgirdę šią muziką, susitvarko žaisliukus ir renkasi į vieną sutartą vietą.
„Knyga“	Kūrybiškumo ugdymui(si).	Vaikams siūloma patiems gaminti temines individualias ar kolektyvines knygeles. Knygelės gaminamos pasitelkiant įvairias menines priemones.
„Sprendimas“	Kūrybinio mąstymo	Auklėtoja sukuria ar pasinaudoja susidariusia

	ugdymui(si).	problemine situacija–vaikai siūlo ir bando įvairius sprendimo būdus.
„Namų užduotis“	Atsakingumo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymui(si).	Auklėtoja skiria vaikams įpareigojimus, kuriuos turi atlikti kartu su tėvais namuose: kažką atsinešti iš namų, ką nors paklausti tėvų, kartu su tėvais atlikti praktinį darbą ar pan.
„Mano vardas“	Skaitymo ir rašymo pradmenų formavimui(si).	Atėjęs į darželį vaikas susiranda kortelę su savo vardu ir „pasižymi“,kad atvyko, išeidamas namo –kortelę grąžina į jos pradinę vietą.
„Kalbantys pirštukai“	Kalbos ir smulkiosios motorikos ugdymui(si) bei atminties lavinimui(si).	Jo esmė skatinti vaiką imituoti judesiais sakomą tekstą.
„Interviu“	Bendravimo ir bendradarbiavimo ugdymui(si): konkrečios nuomonės ar informacijos rinkimui.	Auklėtoja pateikia konkrečius klausimus vaikui arba pasiūlo vaikui paklausinėti draugą tam tikra tema ir po to papasakoti (nupiešti), ką sužinojo.
„Klausau –sakau“	Klausymo įgūdžių ugdymui(si).	Auklėtoja pateikia užduotį, kurią vaikas turės atlikti išklausęs muzikos ar žodinį tekstą. Dažniausiai tai būna klausimas, tačiau auklėtoja gali pasiūlyti atkartoti garsus, atlikti veiksmus susijusius su tuo, ką girdėjo ar pan.

Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo procese naudojama terapinio ugdymo technologija. Atsižvelgiant į vaiko raidos sutrikimų ypatumus, numatomi konkretūs individualūs ugdymo uždaviniai, paramos būdai: individualios programos, žaidimo, menų, judesio terapija, padedantys įveikti vaiko negalią. Kadangi sutrikusios raidos vaikai dažnai nesugeba patys tikslingai pasirinkti veiklą, pedagogai stengiasi maksimaliai stimuliuoti protinę, fizinę ir dorinę raidą, siekdami pašalinti ar sušvelninti sutrikimų pasekmes bei parengti tolesniam ugdymui. Visa ugdomoji veikla organizuojama žaidimo forma. Taikomi įvairūs skatinimo, iniciavimo, motyvavimo metodai. Nuolat palaikoma pakili nuotaika, vaikas skatinamas bendrauti, aktyvinamas dėmesys, ugdomas kalbos supratimas ir šnekamojo kalba. Pedagogai pagiria vaiko pastangas, net jei rezultatai menki, didelį dėmesį skiria teigiamoms vaikų emocijoms žadinti.

VI. UGDYMO PRIEMONĖS

Siekiant vaikų ugdymo(si) tikslų įstaigoje taikomos priemonės:

- ugdomosios veiklos planavimas –veikimo kryptis, kuri padeda pasiekti vieno ar kito tikslo;
- edukacinė aplinka (fizinė ir psichologinė) –dinamiška ugdymo ir ugdymosi erdvė, sukurta ir veikiama edukatoriaus (pedagogo, tėvo) numatytam ugdymo tikslui pasiekti.

- materialinė aplinka –daiktinės priemonės reikalingos programoje apibrėžtam ugdymo turiniui įgyvendinti.

Ugdomosios veiklos planavimas

Įstaigoje taikomas struktūruotas vaikų ugdomosios veiklos planavimas, kuris atspindi vaikų veiklos tikslą, uždavinius. Kokiose vaikų gebėjimų pasiekimų srityse bus laukiami vaikų pasiekimai:

- individualioje vaiko veikloje;
- veikloje grupelėmis (statybiniai, siužetiniai, vaidmeniniai žaidimai, pažintinė/tiriamoji/meninė veikla);
- vaikų idėjų, jų sumanytoje veikloje;
- veikloje visai grupei (Ryto ratas, naudojama literatūra, žaidimai lauke, išvykos/ekskursijos);
- Tėvų, kitų pedagogų, specialistų pasiūlymuose, pagalboje vaikų veiklai bendradarbiavime su šeima.

Kiekvienas ugdomosios veiklos planas pedagogo apmąstomas ir reflektuojamas, numatant tolimesnes veiklos veikimo kryptis.

Edukacinė aplinka

Pedagogai, tėvai –pagrindiniai vaikų ugdymo(si) partneriai. Tačiau Mokyklos edukacinė aplinka – trečiasis „pedagogas“. Todėl didelį dėmesį skiriame ugdomosios aplinkos ypatumams, tiek mokyklos teritorijoje, tiek išnaudojant erdves už mokyklos ribų.

Fizinė aplinka: grupės aplinka, padalinta į įvairaus dydžio saugias, jaukias, estetiškas, artimas namų aplinkai erdves: kūrybinei veiklai, pažintinei –tiriamajai veiklai, aktyviam judėjimui bei kūrybiniams-vaidmeniniams žaidimams. Aplinka pertvarkoma atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius ir ugdymo tikslus. Pedagogo fantazija neribojama, skatinama inovacijų paieška;visos priemonės, žaislai, ir kt. lengvai vaikų pasiekiami, prieinami; grupėse kuriami orientaciniai kampeliai (ramybės, aktyvaus judėjimo, meniniai, skaitymo ir t.t.); vaikų veikla plėtojama ne tik grupėje. Salė pritaikyta vaikų meninei ir judriai veiklai, renginiams. Lauke įrengtos kiemo aikštelės vaikų žaidimams.

Psichologinė aplinka: saugus, pasitikėjimą skatinantis mikroklimatas; palanki vaikų adaptacija bendradarbiaujant su šeima; ugdymo procesas planuojamas ir organizuojamas atsižvelgiant į spontaniškai kilusias vaikų idėjas ir suteikiant pagalbą jas įgyvendinant; problemų sprendimas „čia ir dabar“; bendrumo pojūčio formavimas –vaikas pilnavertis Mokyklos bendruomenės narys.

Materialinė aplinka. Grupės aplinkoje vaikams gausu bendro naudojimo priemonių: kūrybiniams siužetiniams žaidimams, vaikų vaidybai, dailei, muzikai, judėjimui, pažintinei – tiriamajai veiklai.

Pagrindinės vaiko ugdymosi priemonės: žaislai (lėlės, mašinos, medinės ir kt. kaladės/kaladėlės, vežimėliai, lėlių baldeliai ir t.t.), žaidimai (konstruktoriai, dėlionės, mozaikos, Lego kaladėlės ir t.t.), įvairios medžiagos (popierius, modelimas, plastilinas, molis, spalvota tešla, įvairiarūšiai tapybos dažai, vielutės, siūlai ir t.t.), daiktai (sportinis inventorius, pagalvėlės, sėdmaišiai, supynės, šviečiančios lentos ir t.t.), vaikiškos knygos, plakatai, nuotraukos.

Taip pat naudojamos specialios ugdymo priemonės, t. y. techninės –vaizdinės (multimedijos sistema, kompiuteriai, skaitmeninės mokymosi programos, įvairios Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintos užduočių knygelės).

Pedagogai kuria ir gamina priemones vaikams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Priemonių tikslas - motyvuoti ir skatinanti vaikus pačius aktyviai veikti: kurti, tyrinėti, atrasti, pasirinkti, tobulinti savo praktinius gebėjimus, eksperimentuoti, būti kūrybiškais.

VII. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinant vaiko pasiekimus, vertinimo ir ugdymo centru tampa vaikas. Vertinimas turi būti: objektyvus ir visapusiškas; jautrus ir humaniškas; nežeidžiantis vaiko orumo; atsižvelgiant į vaiko išgales; skatinantis ir žadinantis sėkmės pojūtį, tikėjimą savo jėgomis; ugdantis savo vertės jausmą; fiksuojantis pažangą; suteikiantis pasitikėjimo savimi ir savo jėgomis; atskleidžiantis esmę.

Vaiko stebėjimas – pagrindinis vaiko pažinimo ir vertinimo būdas. Stebėdama vaiką auklėtoja išsiaiškina, koks yra vaiko kalbos, socialinis, emocinis, pažintinis išsivystymas. Vaikas turi būti stebimas du kartus per metus: rudenį (lapkričio–gruodžio mėnesį) ir mokslo metų pabaigoje (gegužės – birželio mėnesį). Rudenį, kad nustatyti vaiko pradinį išsivystymą, o metų pabaigoje, kad apibendrinti pokyčius, įvykusius per mokslo metus. Stebėjimas turi tikslą geriau pažinti vaiką jo charakterį, temperamentą, pasaulio pažinimo būdus, išsiaiškinti vaiko poreikius, pomėgius, elgesio ypatumus, kas jam sekasi ir kas ne, kokios pagalbos reikia. Stebėjimo rezultatai užrašomi, trumpai komentuojant. Turint stebėjimo išvadas, galima numatyti realius ugdymo tikslus. Stebėjimo rezultatai bus objektyvūs tik tada, kai jie bus aptarti su kolegėmis ir tėvais. Stebėjimo rezultatai yra svarbūs ir reikšmingi ugdytiniui, auklėtojai, tėvams. Tėvai turi būti nuolat informuojami apie vaikų pasiekimus, kas jiems labiau sekasi, o kuriose srityse reikalinga pagalba.

VIII. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- 1. Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo Ministerija. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006, Vilnius.
- 2. Ikimokyklinio ugdymo įstaigą reglamentuojantys teisės aktai. 2001, Vilnius: Presvika3 .Švietimo gairės . 2002, Vilnius: spauda.
- 3. Vaiko teisės. 2001, Vilnius,
- 4.Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įsakymu Nr. I-983).
- 5. Lietuvos Respublikos Seimo 2012-05-15 nutarimas Nr. IX -2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“patvirtinimo“ (Žin., 2012-05-30, Nr.61-3050).
- 6. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymas „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2011-10-11, Nr.122-5771).
- 7. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.
- 8. „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa“, 2006 m. kovo 17 d. Nr. ISAK- 494.
- 9. „Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa“, 2007 m. vasario 7 d. Nr. ISAK-179.
- 10. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas 1996 m. kovo 14 d. Nr. I-1234.
- 11. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
- 12. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerija Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
- 13. R. Bernotienė, I. Juraitienė, dr. D. Jakavonytė-Stoškuvienė. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas. Metodinės rekomendacijos, 2012.
- 14. Žukauskienė R. Raidos psichologija. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996.
- 15. Lietuvos respublikos švietimo įstatymas Nr.63 – 2853 (2003-06-28).
- 16. Lietuvos švietimo klasifikacija. Vilnius: ŠMM, 1999.
- 17. Gražienė V.,Rimkienė R., 1993 , Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: leidybos centras.
- 18. Monkevičienė O., 1993, Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“, Vilnius: Leidybos centras.

- 19. Ankstyvojo ugdymo vadovas: Vaikas iki trejų metų: Tėvams, globėjams, pedagogams. Vilnius, 2001.
- 20. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Švietimo ir mokslo ministerija Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
- 21. P.A.Coughlin, K.AHansen, D.Heller ir kt. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas, 1997.
- 22. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje . Szarkowicz D. – Thomson Social Science Press, 2011.
- 23. Adaškevičienė E. Mažųjų sporto abėcėlė. Kaunas: Šviesa, 1990.
- 24. Grigaitė B. Protinio vaikų brandinimo programa. Kaunas:Gabija, 1996.
- 25. Saviščevičienė, S.Vaitkevičius J.V. Vaiko sveikata ir saugumas darželyje. Šiauliai: Rašteka, 2000.
- 26. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius: Kronta, 1998.
- 27. Budinavičienė R., Kaip gyveni, dainele? 2005.
- 28. Garšvienė A., Ivoškuvienė R., Logopedija. Kaunas: Šviesa, 1993.
- 29. Garšvienė A., Dapšienė L., Gudavičienė J., Kostkienė Z.,Morkuvienė G., Neišplėtotos kalbos ugdymas. Kaunas: Šviesa, 2001.
- 30. Ivoškienė R., Mamonienė Z., Pačiulienė O., Suveizdienė „Ikimokyklinio amžiaus vaikų žymiai ir vidutiniškai neišsivysčiusios kalbos ugdymas“ V., Šiauliai: Titnagas, 1997.
- 31. Ivoškienė R., Mamonienė Z., Pačiulienė., Pečiulienė O., Stoškuvienė „Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtotos kalbos ugdymas“. Šiauliai: Rašteka, K., 2002.
- 32. R. Ivoškuvienė, I. Kaffemanienė, V. Baranauskienė ir kt. “Sutrikusios raidos vaikų ikimokyklinio ugdymo gairės 1”, Šiauliai, 2003.

PRITARTA
Jurbarko „Ąžuoliuko“ mokyklos tarybos
2015 m. birželio 22 d. posėdžio protokoliniu nutarimu
(protokolas B-4)